

Розбудова власної сировинної бази енергоресурсів.

Основою сталого функціонування й успішного розвитку паливно-енергетичного комплексу України, а також надійного забезпечення українських споживачів паливно-енергетичними ресурсами є мінерально-сировинна база ПЕК. Її нарощуванню та ефективному використанню необхідно приділити особливу увагу.

Загальнодержавна програма розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 р., оновлену редакцію якої затверджено Законом України від 21 квітня 2011 р. № 3268–VI, спрямована на забезпечення потреб національної економіки у мінеральних ресурсах за рахунок власного видобутку, зменшення залежності України від імпорту мінеральних ресурсів і збільшення експортного потенціалу країни за рахунок власного видобутку корисних копалин, що мають великий попит на світовому ринку. Загальнодержавною програмою встановлено цільові показники розвитку мінерально-сировинної бази паливно-енергетичного комплексу...

...Перспективними напрямками енергетичної політики, орієнтованої на власні паливно-енергетичні ресурси, є пріоритетний розвиток нових енергетичних технологій, що базуються на значних запасах в Україні кам'яного та бурого вугілля, метану вугільних родовищ і сланцевого газу, ресурсів української частини шельфу Чорного та Азовського морів.

Так, видобуток метану вугільних родовищ належить до складних технологічних процесів, оскільки на відміну від природних родовищ газу переважна частина метану перебуває у сорбованому стані й лише незначна його кількість – у вільному та розчиненому вигляді. Через це використання традиційних технологій при видобуванні вугільного газу є неможливим.

Україна має певний досвід проведення робіт із дегазації та видобутку метану вугільних шахт у спосіб буріння підземних свердловин і свердловин із поверхні на полях діючих шахт. Проте, на відміну від розвинених країн, вилучення шахтного газу в Україні до останнього часу диктувалося насамперед вимогами безпеки видобутку вугілля, через що більша його частина викидається у повітря або спалюється.

Між тим міжнародний досвід свідчить про можливість та економічну доцільність промислового видобутку метану з вугільних пластів та гірничих виробіток діючих і закритих вугільних шахт України. За оцінками експертів, уже до 2015 р. видобуток метану можна було б наростити до 6–8 млрд м³ за рік.

Проте відсутніх позитивних результатів у цій сфері не досягнуто, що пов'язується з декларативністю низки прийнятих нормативно-правових актів, браком доступних технологій видобутку шахтного метану та належного

фінансування.

На відміну від шахтного метану, можливості налагодження видобутку сланцевого газу в Україні досі є недостатньо вивченими. Це пов'язано передусім з відсутністю вірогідних геологічних даних щодо запасів сланцевого газу та технологій його видобутку. Визначенню перспектив роботи в даному напрямі сприятиме реалізація проектів щодо вивчення можливостей промислового видобутку на території України сланцевого газу із залученням компаній Shell і Chevron, започаткованих у 2012 р. За оцінками експертів, потенціал видобутку сланцевого газу та газу з пісковиків в Україні становить від 7–8 до 20–22 млрд м³ за рік.

Окрім сланцевого, Україна має запаси газу, що міститься в щільних пісковиках. Колектори вуглеводнів з низькими ємнісно-фільтраційними властивостями тривалий час були поза увагою розвідників надр, оскільки їх освоєння було нерентабельним. Навіть сьогодні ці запаси газу не обліковуються. Разом з тим досвід видобутку газу в щільних пісковиках у США, а також вітчизняні наукові дослідження засвідчили перспективність освоєння таких запасів, зокрема в межах Дніпровсько-Донецької западини.

Перспективним джерелом видобутку природного газу в Україні є також вилучення метану з газогідратів, поклади яких було виявлено в українській економічній зоні Чорного моря. У результаті робіт, виконаних Інститутом геологічних наук НАН України, на підставі геофізичних і сейсмічних досліджень було виявлено три зони гідратуутворення у північній частині Чорного моря з імовірними сумарними запасами в об'ємі 50–60 трлн м³ газу. Незважаючи на великі запаси метану, який міститься в газогідратах, його промисловий видобуток нині ускладнюється відсутністю в Україні технологій утилізації метану з газогідратів.

Крім розвитку мінерально-сировинної бази нафтогазової промисловості вагомий потенціал вбачається у відродженні буровугільної галузі, яку через недбалість органів державної влади фактично втрачено у попередні роки. Потужний комплекс із видобування та перероблення бурого вугілля, створений на території України протягом 1950–1965 рр., зазнав руйнації у 1990-ті роки і фактично припинив роботу з 2008 р.

Між тим сумарні запаси та прогнозні ресурси бурого вугілля на території України становлять 8,6 млрд т, або 7,3 % від загальних ресурсів вугілля в Україні, 2,05 млрд т з яких придатні до розроблення відкритим способом.

Порівняння цінових параметрів та енергетичної цінності бурого вугілля та природного газу демонструє, що збільшення власного видобутку бурого вугілля є цілком обґрунтованим і вигідним. Як дешевий енергетичний ресурс

буре вугілля може стати альтернативою більш дорогого вугілля інших груп для всіх без винятку східноєвропейських країн, а досвід інших країн засвідчив ефективність використання його як сировини для:

- виробництва електроенергії й тепла на місці його безпосереднього видобутку;
- брикетування й термобрикетування, випуску високоякісного брикетного палива;
- виробництва рідкого палива (автомобільних бензинів, дизельного палива);
- газифікації вугілля, отримання енергетичного газу;
- виробництва бітумів і мінеральних добрив.

Аналіз можливостей порівняно швидкого досягнення вагомих результатів у сфері видобутку паливно-енергетичних ресурсів показує необхідність залучення великих іноземних інвесторів і світових енергетичних компаній, які володіють відповідними технологіями й фінансовими ресурсами.

Основним джерелом фінансування заходів Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази паливно-енергетичних ресурсів є не кошти державного бюджету, а залучення фінансових ресурсів з інших джерел, обсяг яких на весь період виконання програми становить 163 млрд грн (86 % загального прогнозованого обсягу фінансування). Це обґрунтовує необхідність формування сприятливих умов для інвестиційної діяльності у добувній галузі, у т. ч. із застосуванням механізмів, передбачених Законами України «Про державно-приватне партнерство» у редакції від 2 грудня 2012 р., «Про угоди про розподіл продукції» у редакції від 2 грудня 2012 р., а також податкових і митних стимулів.

Головним завданням на 2013 р. у даній сфері є створення відповідних умов на рівні законодавства та забезпечення виконання Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 р.

Для закріплення позитивних тенденцій у сфері розвитку мінерально-сировинної бази, започаткованих останнім часом, та створення сприятливих умов для залучення інвестицій у нарощування видобування паливно-енергетичних ресурсів у 2013 р. необхідно:

- забезпечити належну реалізацію завдань і заходів Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 р.;
- проаналізувати ефективність механізмів стимулювання інвестиційної діяльності у сфері видобування паливно-енергетичних ресурсів, передбачених чинним законодавством, і розробити заходи щодо формування сприятливих умов для залучення інвестицій у дану сферу, усунення

бюрократичних перешкод для інвестиційної діяльності в мінерально-сировинному комплексі;

– ухвалити пакет нормативно-правових актів щодо роздержавлення вугільної галузі та переведення її на ринкові принципи господарювання, що передбачено Програмою економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»;

– розробити й затвердити концепцію розвитку буровугільної промисловості України;

– проаналізувати причини неефективності заходів щодо реалізації потенціалу видобутку газу (метану) вугільних родовищ, у т. ч. недоліки нормативно-правового забезпечення інвестиційної діяльності у даній сфері, вжити комплексних заходів щодо створення умов для нарощування видобутку газу (метану) вугільних родовищ ***(Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2013 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2013. – С. 80–84).***